

Zorica Mršević: Položaj lezbejki i trans žena u vreme pandemije korona virusa

14.04.2020.

Opšta situacija

U društvenom kontekstu ovog momenta (mart – april 2020) je vrlo uočljiv porast hostiliteta prema svima drugima i različitima, delimično zahvaljujući i netolerantnom javnom diskursu ponekih zvaničnika, a delimično i usled opšte anksioznosti,

neizvesnosti, višestruko otežanim uslovima života za sve, širenju zaraze i straha od nje, ograničenosti izlazaka i obavljanja redovnih aktivnosti, tipičnog mehanizma traženja „krivca“ za opšte nedaće i sl.

Uočljiv je porast mizoginije, posebno izražen protiv žena na javnim funkcijama. Kao da je jedino mišljenje muškarca u ovo vreme relevantno i kao da nema (ne sme ni da ih ima) stručnih žena čije bi mišljenje o bilo čemu moglo da se smatra relevantnim, kao da se očekuje da žene jednostavno začute i puste muškarce da vode „stvari“. Kao da je ova situacija „muški posao“ u koji žene ne treba da se mešaju. Kao da jedino mogu da „prođu“ samo one koje čitaju vremensku prognozu i voditeljice kviza Slagalica. Druge se dočekuju „na nož“ otvorenog seksizma. Za poznatu profesorku Vesnu Rakić Vodinelić na društvenim mrežama kažu, ma ko si bre ti ženo, s kojim pravom iznosiš neko tvoje kao mišljenje o bilo čemu, zamenica direktorke Batuta Darja Kisić Tepavčević dobijala je i dobija rafale mizoginih komentara, od toga „opet ona plavuša“, kako izgleda do toga da ništa ne zna, kako li si ti postala direktorka ma čega, i pitanja kako da si ti frizirana kada frizerski saloni ne rade; na premijerku se vikalo na pres konferenciji, a i inače je visok nivo netrpeljivosti zbog njene seksualne orijentacije i muškobanjastog „lezbo“ izgleda, što se pogoršava njenim intenzivirano čvrstorukaškim stavom i bezrezervnom podrškom predsedniku.

Situacija lezbejki

Situacija u kojoj svi živimo u merama protiv širenja zaraze kovid virusom, pogađa intenzivnije i drugačije lezbejke i trans žene kao pripadnice tih nevoljenih „drugih“.

Lezbejke i trans žene u ovoj specifičnoj situaciji najčešće nisu diskriminisane i marginalizovane samo zbog svoje seksualne orijentacije i rodnog identiteta, već su ne retko i u intenziviranoj intersekcionalnoj situaciji nepovoljnih i diskriminatornih okolnosti zbog svoje nezaposlenosti, siromaštva, beskućništva, invalidnosti, lošeg zdravstvenog stanja, uzrasta (i starost i mladost mogu u kombinaciji sa ostalim okolnostima da budu diskriminogeni faktori). Pojačano su prisutni strahovi, od inače stalno prisutnog rizika od eksponiranja, na šta se dodaje psihičko opterećenje usled straha od neželjenog autovanja, učestalih lezbofobičnih pritisaka i pretnji sa raznih strana. Uslovi striktnih mera suzbijanja zaraze korona virusom, toj intersekcionalnosti dodaju znatno otežan svakodnevni život, a u ekstremnim slučajevima i teškoće elementarnog preživljavanja.

Fizička izolacija lezbejki, zatvorene granice, skoro prekinut unutrašnji saobraćaj, lokalno otežano kretanje, prestanak rada škola i fakulteta, gubitak radnih mesta.

Grupe za lezbejska prava su prestale sa redovnim radom zbog javnih mera sprečavanja širenja zaraze, dok njihove aktivistkinje uglavnom rade od kuće, online.

Komunikacija se više ne obavlja sa zajednicom i unutar nje, već u ranije formiranim, užim krugovima prijateljica, što mnoge ostavlja isključenim i praktično bez uobičajene lezbejske solidarnosti i podrške.

Nema više tipičnih redovnih grupnih lezbejskih aktivnosti kao što su radionice, grupe samopomoći, psihoterapijske grupe, sastanci, javni skupovi, seminari, konferencije, protesti, manifestacije, obeležavanja datuma, sportske aktivnosti i sl. što dodatno doprinosi izolaciji lezbejki, a i predstavlja i prekid, pa i kraj realizacije mnogih aktivističkih projekata, što može da znači i dodatku i prekid dotoka sredstava.

Primećuje se da u grupama postoji neizvesnost u pogledu redovnosti pribavljanja sredstva jer su donatori iz zemalja u kojima takođe postoji slična situacija (Italija, Španija, SAD, Nemačka), pa može uskoro da se desi da nema čime da se plate režijski troškovi, plate aktivistkinja i sl.

Mlade lezbejke su sada fizički ograničene na život u primarnim roditeljskim porodicama, koje neretko imaju neprijateljski odnos prema njihovom lezbejstvu. Kako ne idu više na fakultete, radna mesta (šankerisanja u kafićima, rad u klubovima, umetničkim, plesnim i drugim kreativnim grupama), a više ne postoje ni dnevni ni večernji izlasci i sastanci sa prijateljicama, posete kulturnim sadržajima, tako raste napetost u gotovo dvadesetočetvoročasovnim porodičnim odnosima u kojima nema pauze. U primarnim porodicama su neretko izložene verbalnom nasilju, pritiscima raznih vrsta, osudama, a ima i slučajeva otvorenog fizičkog nasilja i pokušaja prinudnog „lečenja od lezbejstva“.

Većina njih ili nije radila ili je bila zaposlena u prekarnim, privremenim radnim odnosima koji su prvi prekinuti zbog mera sprečavanja zaraze. Mnoge je to onemogućilo da se odvoje od roditeljskih porodica i organizuju samostalni život.

Lezbejke starije od 65 godina, često nemaju koga da im pomogne oko redovne nabavke potrepština, plaćanja računa, podizanja penzija. One nisu u brakovima kao

heteroseksulne žene, većina nema decu, niti dugotrajnije, stalnije partnerske odnose. Mnoge od njih nisu želele ili mogle da zbog svog lezbejstva komuniciraju sa komšijama, rodbinom, osobama iz profesionalnog okruženja, pa su sada ostale bez te pomoći na koju se obično oslanjaju druge starije žene.

Usled pritiska situacije, izolovanosti, nemogućnosti uzajamnih poseta i viđanja, nedostatka elementarnih sredstava za život, pucaju i lezbejska partnerstva, sve emotivne veze teže opstaju, posebno one koje su bile od početka nestabilne.

Potreba zakonskog regulisanja istopolnih partnerstava

Pre nastupanja vanredne situacije, postojale su jasne i nedvosmislene naznake, gotovo obećanja zvaničnih predstavnika ministarstava i nezavisnih institucija da će istopolna partnerstva biti pravno regulisana, odnosno legalizovana u najskorije vreme. To je odlagano za vreme posle izbora i smatralo se da će odmah po formiranju nove vlade, to biti jedan od prioriteta. Sada je sve to vrlo neizvesno. Inače, iz literature je poznato da je jedan od načina jačanja bezbednosti tzv. nepopularnih manjina, širenje njihovih prava (npr. Sasse, 2005: 689), tako da je jedna od mera na kojima treba da nastojimo pravno regulisanje istopolnih zajednica.

Naime, da sada postoji pravna regulativa istopolnih partnerstava, mnogi od pomenutih problema ne bi postojali ili bi bili mnogo manjeg intenziteta. Jer biti u pravno regulisanoj zajednici znači jednostavno, kretati se i živeti u zoni legaliteta, službene, javne dozvoljenosti i prihvaćenosti, što mnogim roditeljima, poslodavcima, srodnicima, prijateljima, kolegijalnom ambijentu, onemogućuje ili bar umanjuje osudu lezbejstva.

Verujem da se sada možda poneka pita, „Šta znači „papier“ ako postoji ljubav, uzajamno poštovanje i volja da se živi zajedno, odnosno kako će „papier“ pomoći održanju partnerstva ako toga nema, pa i opšteg prihvatanja? Taj „papier“ sigurno nešto znači, to je jedno civilizacijsko dostignuće ljudskog roda. Na tom „papiru“ zasnivaju se svi heteroseksalni brakovi, njihovo društveno priznanje, uvažavanje privatne i profesionalne okoline, njihova trajnost i društvena zaštita, čitav niz pravno regulisanih situacija i mogućnosti, privilegija i podrške, u radnim, profesionalnim, imovinskim, naslednim, sportskim, medijskim, političkim, edukativnim, i sl. statusnim rešenjima i situacijama. Mogućnost zasnivanja istopolnih partnerstava nije samo individualna korist pojedinih

parova. Jedna norveška ministarka porodice je naglasila da je za svako društvo bolje da što više ljudi bude obuhvaćeno stalnim partnerstvima jer je očigledna njihova korist za bolje funkcionisanja društva u celini.

Vanredno stanje brutalno i diskriminativno otkriva onemogućavanje svih tih prava koja uživaju heteroseksualni bračni parovi, dodatno otežavajući život svih pripadnika i pripadnika LGBTI populacije.

Sada je vreme, da bi se po završetku vanrednog stanja prešlo na strategije advokateranja i lobiranja, za usvajanje pavne regulative istopolnih partnerstava.

Situacija trans žena

Kao u svakoj kriznoj situaciji kod trans žena naraste strah od nedostatka hormona neophodnih za redovnu upotrebu (za sada ih ima, ali ne svuda i ne uvek). Redovnost hormonske terapije je inače, doživotna činjenica svih trans osoba (kao što dijabetičari doživotno koriste insulin), bez obzira da li su prošli operaciju prilagođavanja pola, ili se za nju tek pripremaju, ili su pak, iz različitih zdravstvenih razloga ostali samo u hormonskoj fazi tranzicije.

Postoji prekid odnosno nemogućnost nastavka procesa tranzicije, već zakazane ili očekivane genitalne operacije se ne obavljaju i ne zna se kada će moći da se obave. Zakazani pregledi i dobijanje stručnog mišljenja radi ulaska ili nastavka procesa tranzicije su otkazani. Republička Komisija za transrodna stanja koja se bavi davanjem stručnog mišljenja o ispunjenosti uslova za uključivanje osobe u proces prilagođavanja pola iz medicinskih razloga, a na osnovu medicinske dokumentacije osiguranog lica, se ne sastaje, a ni oni koji bi joj se obratili nemaju mogućnost da u ovoj situaciji kompletiraju svoju medicinsku dokumentaciju. Na više puta ponovljeno aktivističko pitanje, da li će ipak organizovati i nastaviti rad na neki način, za sada još nije dobijen odgovor.

Trans osobe spadaju u povišeno rizičnu grupu zbog moguće zaraze, slično onima koji imaju dijabetes ili povišen krvni pritisak, ali nisu kao takvi prepoznati. Neizvesan je tretman trans osoba zaraženih virusom korona i obolelih u medicinskim institucijama.

Trans osobe lišene slobode u pritvorima i zatvorima ne mogu da ostvare pomoć aktivističkih grupa za zaštitu prava trans osoba, nemoguće su posete, neizvesno je njihovo snabdevanje hormonima.

Trans grupa podrške i psihoterapijski rad Getena su posle kraćeg zastoja nastavili online komunikaciju.

Zaključne poruke

Nemojte zaboraviti i ispustiti iz vida lezbejke i trans osobe.

Nemojte olako smatrati da su sve one visoko obrazovane, imućne i politički uticajne, mnogo je više onih na suprotnoj strani situacionog društvenog spektra i inače interseksionalno pogođenih raznim diskriminogenim faktorima koji se u uslovima vanrednog stanja još više intenziviraju.

Zorica Mršević je naučna savetnica Instituta društvenih nauka u Beogradu.